

історія держави і права; історія політичних і правових учень. Київ. 2019. 220 с.

4. Дідик Н.І., Бесага І.В. Правові висновки верховного суду з питань застосування норм адміністративного законодавства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2018. № 2. С. 152–163.

5. Сердюк В.В., Бабій А.Т. Правовий висновок касаційного суду як інструмент забезпечення сталості та єдності судової практики. Судово-юридична газета. 2021. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/195911-pravoviy-visnovok-kasatsiynogo-sudu-yak-instrument-zabezpechennya-stalosti-ta-yednosti-sudovoyi-praktiki>.

6. Решота В.В. Акти Верховного Суду у системі джерел адміністративного права України. *Вісник Львівського національного університету ім. Івана Франка*. Серія юридична. 2018. С. 59–64.

7. Зозуля Н. Правові позиції верховного суду: дискреція судів нижчих інстанцій. Українське право. 2018. URL: <https://ukrainepravo.com/scientific-thought/pravova-pozytsiya/pravovi-pozytsiyi-verkhovnoho-sudu-dyskretsiya-sudiv-nyzhchychkh-instantsiy/>.

8. Пархоменко Н.М. Єдність судової практики як складова правового регулювання. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 3. С. 26–29.

УДК 342.729«364»

Дар'я ЦЮПКА,

курсантка 207 навчального взводу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Віктор Маковій**

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Модель ідеальної сучасної держави – це демократична правова держава, система управління якої побудована на основі верховенства права та закону, у ній забезпечуються основні права та свободи людини і громадянина, участь народу у здійсненні державної влади.

Свобода мирних зборів, мітингів, демонстрацій, та пікетувань – невід'ємний та основний елемент правового статусу громадянина демократичної держави. Метою перерахованих публічних заходів є інформування та доведення до відома органів державної влади та всього суспільства в цілому колективної згоди або незгоди з внутрішньою та зовнішньою політикою держави, з діями її окремих органів та посадових осіб, а також з позицією чи діями будь-яких суспільно-політичних сил.

Забезпечення державою свободи мирних зборів є гарантією участі громадян в управлінні справами демократичної держави.

Відповідно до норм міжнародного права, кожна людина має право на свободу мирних зборів. При цьому здійснення цих прав не підлягає жодним обмеженням, крім тих, які передбачені законом, необхідні в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки та громадського порядку, з метою запобігання безладдям та злочинам, для охорони здоров'я та моральності або захисту прав і свобод інших осіб.

Таким чином, згідно з наведеними положеннями право на свободу мирних зборів, підлягає обмеженню спеціальними законами держав. При цьому обмеження права на свободу мирних зборів:

1) мають відповідати вимогам демократичного суспільства в інтересах національної безпеки та публічного порядку;

2) повинні служити цілям:

запобігання масовим заворушенням і злочинам;

охорони здоров'я та моральності;

захисту прав та свобод інших осіб.

Тлумачення, що стосуються наведених положень про обмеження права на свободу мирних зборів закріплені в Документі ООН E/CN.4/1985/4, Додаток (1985) (Сіракузькі принципи тлумачення обмежень та відступів від положень Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (Далі – Пакт)) [1]. Зазначені тлумачення є міжнародними стандартами для виконання державами.

Згідно з тлумаченнями, запровадження обмеження здійснення прав людини допустимо відповідно до національного закону загального застосування, що не суперечить Пакту та діє в момент введення обмеження, такі закони не повинні бути довільними та необґрунтованими. Правові норми, що обмежують користування правами людини повинні бути чітко викладені і доступні кожному.

Крім того, законом мають бути передбачені достатні гарантії та ефективні засоби правового захисту від незаконного чи неправомірного запровадження чи застосування обмежень прав людини.

Проведення мирних зібрань в Україні регулюється положеннями статті 39 Конституції України. Так, Конституцією України гарантовано громадянам право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації [2].

Питання правової природи права на мирні зібрання та приватно-правового механізму його реалізації стало актуальним сьогодні у зв'язку із включенням цього права до каталогу особистих немайнових прав фізичної особи Цивільного кодексу України. Так, ст. 315 ЦК України закріплює право фізичної особи вільно збиратися на мирні збори, конференції, засідання, фестивалі тощо [3]. Обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання може встановлюватися судом відповідно до закону. В Україні вперше на рівні ЦК закріплено право фізичних осіб на мирні зібрання.

До прийняття сучасного ЦК України цивільне законодавство не передбачало та не закріплювало будь-яким чином зазначеної правової

можливості. Безумовно, таке закріплення невід'ємного особистого права громадян стало внеском у хід поліпшення чинного цивільного законодавства щодо приведення його у відповідність із міжнародними стандартами, що покликані забезпечити повагу прав людини в усіх державах [4, с. 51].

Із введенням в Україні воєнного стану із 24 лютого 2022 року у зв'язку із військовою агресією РФ на підставі Указу Президента України тимчасово, на період дії цього правового режиму, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, в тому числі і свобода на мирні зібрання, передбачена статтею 39 Конституції України [2].

На думку О.В. Білаш, таке обмеження є виправданим та зумовлене необхідністю підвищення контрольованості та керованості суспільних процесів у державі зі сторони військового командування [5, с.218].

Проте варто наголосити, що навіть у воєнний час інститут мирних зібрань є дуже важливим та необхідним, адже в окремих випадках може суттєво вплинути на хід бойових дій та прийняття життєво необхідних рішень.

Заслугує на увагу положення Конституції України щодо заборони мирних зібрань, зокрема і під час воєнного стану. В цьому випадку варто зауважити, що відповідно до Основного Закону мирні зібрання можуть бути заборонені тільки судом, а тому не є повністю забороненими під час воєнного стану. Крім того, відповідно до положень статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», законодавець дозволив встановлювати додаткові обмеження військовим адміністраціям та військовому командуванню.

Цікавою є думка Л. Ярмол, яка вказує про те, що відповідно до п. 4 ст. 16 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000 р., уможливилось заборона проведення масових заходів, крім заходів, заборона на проведення яких встановлюється судом, а також статтею 22 передбачена можливість обмеження конституційних прав і свобод громадян. Це означає можливість заборони, а не повне обмеження цього права [6, с.241]. В той же час, варто звернути увагу, що правовий режим воєнного часу не є тотожним режиму надзвичайного стану, що знаходить своє підтвердження у законодавця, адже на виконання умов було прийнято два різних закони.

Таким чином, з позиції обмежень у проведенні зібрань, що стосуються як національної безпеки, так і громадського порядку, можна також розглядати положення закону «Про правовий режим надзвичайного стану», що передбачає можливість заборони проведення масових заходів, а також закону «Про правовий режим воєнного стану», що визначає можливість забороняти проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів. Відповідно до статті 64 Конституції свобода мирних зібрань не належить до переліку свобод, які не можуть бути обмежені у період надзвичайного або воєнного стану. Тому єдиний випадок, коли обмеження права на мирні зібрання без рішення суду може бути законним – у разі введення воєнного або надзвичайного стану. При встановленні обмежень на проведення масових заходів у зв'язку із

коронавірусною епідемією в Україні надзвичайного стану введено не було, тому право на зібрання не було і не могло бути обмежене. Однак п. 3 Указу Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» встановлює, що у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, в тому числі і право на свободу зібрань.

Список використаних джерел

1. Сіракузькі принципи тлумачення обмежень і відступів від положень Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, схвалених економічною та соціальною радою Організації Об'єднаних Націй у 1985 році URL: <http://legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14624>.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
4. Мухамедова Е. Право на мирні зібрання як особисте немайнове право фізичних осіб у цивільному праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 11. С. 51–55.
5. Білаш О.В. Питання законодавчого врегулювання мирних зібрань в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Випуск 71. С. 216–221.
6. Ярмол Л., Грицишин В. Реалізація права на мирні зібрання в Україні в період війни. *Незалежність України: права людини та національна безпека*: збірник матеріалів Другої міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 20 травня 2022 року) / Національний університет «Львівська політехніка»; упоряд. Л. В. Ярмол. Львів: Галицька видавнича спілка, 2022. С. 240–242.